

Újút

879

Irodalmi és kritikai szemle.

Szerkeszti: MÁRKUS ALADAR

A lágymányosi zsinagóga alapkövetéti ünnepsége.

1. dr. Kiss Arnold, vezetőfőrabbi, 2. dr. Beneschofsky Imre, főrabbi, 3. dr. Vidor Pál, rabbi, 4. dr. Kriszháber Adolf, a budai hitk. elnöke, 5. dr. Benedek Szabolcs, kerületi előljáró, 6. Vető Sándor, az építő bizottság elnöke, 7. Diósi Jenő, hitk. főjegyző, 8. Sirota Sándor, főkántor.

1935.

December

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

A lágymányosi zsinagóga alapkőletételének ünnepsége

Lélekemelő ünnepi gyűlés előzte meg a lágymányosi alapkőletétel aktusát, amelynek első örvendetes eredménye, hogy a lágymányosi zsidóság, óhajának beteljesedésével szakított az unifikációs párttal és megbékélten, régi hűséggel visszatért a budai anyahitközséghez.

Az ünnepi gyűlést dr. Krisztháber Adolf, a budai hitközség érdemes elnöke magasan szárnyaló beszéddel nyitotta meg, amely után Schwarcz Samu vezérigazgató, a lágymányosi körzet elnöke szólalt fel és a többi között ezeket mondotta:

„...Az öröm, ami engem és az egész budai zsidóságot ért, az, hogy a hitközség elnöke: dr. Krisztháber Adolf békejobbát szeretettel nyújtotta felém. Én azt hálásan — épp oly szeretettel fogadtam és viszonozom. Ennélfogva az én témám ma nem más, mint a közöttünk felújuló régi jóbarátság. Én azt hiszem, ha mi most már kezét fogtunk és békejobbát nyújtottunk egymásnak, akkor a kelenföld-lágymányosi körzet előljárósága és választmánya nevében kijelenthetem, hogy a körzet választmánya és előljárósága karöltve kíván a hitközség előljáróságával és képviselőtestületével továbbra is dolgozni.

A kitörő taps és hosszantartó éljenzés közben dr. Krisztháber Adolf és Schwarcz Samu könnyezve megölelik és megcsókolják egymást.

És ezzel a megható jelenettel véglegesen lezáródott az az áldatlan testvérháború, amelyet a Pesti Izr. Hitközség alantas anyagi érdekekből a legnemtelenebb eszközökkel folytatott a Budai Izr. Hitközség ellen.

Másnap fényes keretek között folyt le az alapkőletételi ünnepség, amelyen a főváros minden számottevő zsidó egyéniségén kívül a székesfőváros polgármesterének képviselője és előkelő keresztény személyiségek jelentek meg.

Még Stern Samu, a pesti hitk. elnöke, az unifikációs párt háttéri spiritus rektora is megjelent.

Csak a pesti érdekek szolgálatában álló 1—2 unifikációs vezér tűntetett távolmaradásával.

Kiss Arnold dr. vezető főrabbi az aranyaszájú költő-pap ragyogóan felépített szónoklatával valóságos felülmúlta önmagát. Excellált.

Ez a szónoki remekmű mindenképpen megérdemelné a teljes leközlését. Sajnos, azonban lapunk kimért kerete ezt nem engedi meg s ezért csak néhány mondatot ragadunk ki abból:

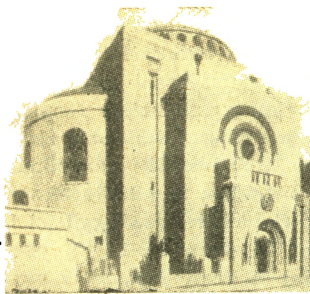
„Mi földi vándorok, gonddal gyötörtön járunk e földi városokban. Nappal zúg, döng a kalapács. Az életnek gondoljai sokszor leroskasztanak bennünket. De vannak pihenő óráink, amikor álmokat látunk, templomos álmodásokat ... Csittul a zaj, a gépek forrongó zúgása és mi egy eszményi templomot látunk magunk előtt, amiképpen a mi hitünk vallói mindig templomot építettek.”

Az ünnepség gondos megrendezése Diósi Jenő főjegyző mindenre kiterjedő figyelmét dicséri.

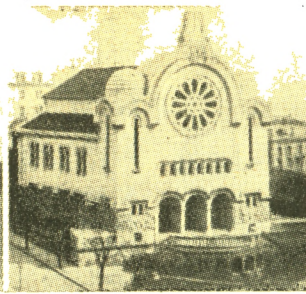

Dr. Heller Bernát rabbi szemináriumi tanár, akit a világon megjelenő összes lexikonok, mint világhírű szellemi előkelőséget tartanak számon és akit az Egyenlőség a pesti hitközség hivatalos hetilapjának epigon cikkírója egyszerűen csak „mint ingerlékenységéről és heves modoráról ismert teológiai tanárt” aposztrofál, a pest-budai unifikációs harcban tanúsított gerinces és öntudatos magatartása miatt, a pesti hitközség despotái keresztülvitték, hogy állásától megfosszák.

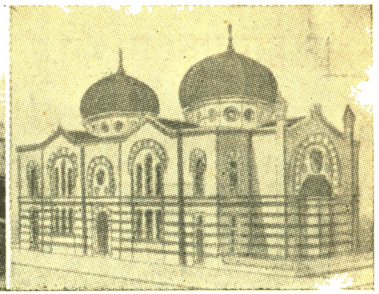
A Budai Hitközség a legutóbbi közgyűlésén mély felháborodással stigmatizálta azt a mindenképpen méltatlan s főleg zsidótlan hajszát és a meghurcolt tudós tanárt elégtételül, egyhangú lelkesedéssel tanfelügyelővé nevezte ki.

1. Sanghaji új zsinagóga.

2. Lausannei zsinagóga.

3. Baseli zsinagóga.

Kiss Arnold:

Oldhatatlan lángok

5696 chanuka

Jeruzsálem templomában
Lobogtak e lángok —
Enyhénzengő halk dalokkal,
Lágyanszálló dallamokkal,
Alázatos suttogással,
Isten elé borulással:
Fényük égre szállott —
Jeruzsálem templomában
Lobogtak e lángok.

Szíriai csatatéren
Lobogtak e lángok —
Lándzsa villant, kard sikoltott,
Ezer ellen reá rontott,
Vérbe, sárba, letaposták,
Oltogatták, fojtogatták,
Mégis egyre lángolt —
Szíriai csatatéren
Lobogtak e lángok.

Róma földjén, arénákban.
Lobogtak e lángok —
Tigrisek és oroszlánok,
Pribék, bakó tört reájok —
Zúzták, tépték, megcsúfolták,
Kírohógték, kigúnyolták,
Holtta mégse váltott —
Róma földjén, arénákban
Lobogtak e lángok.

Sevillában, Cordovában
Lobogtak e lángok —
Spanyol földön, száz halálban,
Könnyben, tűzben, sűrű gyászban,

Elkergetvè, meggyalázva,
Porba sujtva, megalázva,
Akkor is sugárzott —
Sevillában, Cordovában
Lobogtak e lángok.

Mainz és Worms városában
Lobogtak e lángok —
Barlang ölen, bujdosásban,
Áchászvéros bolyongásban,
Hegyek ormán, mély erdőkben,
Rejtve rejtett temetőken
Újra fölszikrázott —
Mainzban, Köln városában
Lobogtak e lángok.

Párisban és Firenzében
Lobogtak e lángok —
Üzött zsidók bus szobáján,
Diáktanyák félhomályán,
Ahol ifjak gondban élnek:
Ott a tüzek mégis égnek
Olthatatlan lángok —
Párisban és Firenzében
Lobognak e lángok.

Szent remények templomában
Lobognak e lángok —
Múlnak idők, napok tűnnek,
Embert többé sosem úznek,
Sötét tüzek nem gyulladnak,
Felleg árnyak elvonulnak:
Messiási álmok —
Szent remények templomában
Lobognak e lángok . . .

Juda oroszlánja

az abesszin nemzet szimbólikus védőszobra
Addis Abeában.

~~~~~
Most jelent meg a román belügyminiszter rendelete, amely szigorúan utasítja a rendőrhatóságokat, hogy könyörtelenül járjon el azok ellen, akik a közrendet veszélyeztetik, valamely kisebbségi nemzet vagy vallás ellen izgatnak, legfőképpen pedig azok ellen, akik a fajgyűlölet és a véртеoriát terjesztik.

Ugyanez a rendelet betiltja a pártegyenruhák, ingek vagy jelvények viselését is.

✱

Az „Egyenlőség” chanuka számában *ugyanegy lélegzetre* a következő kuriozum olvasható:

Sándor Pál: Magyar zsidók óvakodjatok a cionista elméletektől! ... Nem hajtuk dacos fejünket a cionista járom alá! ...

Hodza Milán cseh miniszterelnök: Nagyrabecsülöm a zsidó nép újjaszületési törekvéseit és a cionista mozgalmat! ...

?! ...

✱

A Karmel hegyen szanatóriumot létesítettek, amelyben több német zsidó orvost alkalmaztak.

Dr. T. G. Masaryk köztársasági elnök magas korára való tekintettel lemondott és ajánlására, leghűségesebb munkatársát: Dr. E. Benes külügyminisztert fényes ünnepség keretében választották meg elnöké.

Az új elnök igen liberális gondolkodású. A közelmúlt hetekben is kihallgatáson fogadta dr. A. Goldstein országgyűlési képviselőt, akinek kijelentette, hogy perhorreszkálja a faj és véртеoriát, mely együttérzéssel kíséri figyelemmel az üldözött német zsidóságot, akiknek ügyét a legmeszebbbenmenően támogatja.

✱

Az angol törvények szerint nem szabad öt kilométernél távolabbi iskolába járattatni az elemi iskolás gyermekeket.

Jam Mac Kay, szegény juhász, aki egy a városoktól távolos, elhagyott hegyoldalon lakik, emiatt dilemmaiba került, különösképpen azért, mert a hatóságok szinte túlzott lelkiismeretességgel tartják számon a tankötelezetteket.

A közoktatásügyi miniszter aként oldotta meg a problémát, hogy a hegyoldalon iskolát épített és a juhász 3 kis gyermeke mellé tanítót rendelt ki.

A Pesti Izr. Hitközség még sok-sok ezer zsidó tanköteles számára sem létesít elemi iskolát.

Milyen kicsinyesek ezek az angolok!

Hihetetlen! ...

✱

A Wizo és a KKL. együttes rendezésében december 21-én, szombaton d. u. 5 órakor a Herzl-teremben (VI. Andrassy-út 67.) nagyszabású chanukai gyermekünnepélyt tart, amelynek keretében zsidótárgyú szimboliztikus kis darabokkal, szavallattal, tánccal és játékkal számos tehetséges gyermek szerepel. Az ajándék cukorkaszervény megváltása egy pengő. Tekintettel a nemes célt szolgáló ügyre, ezúton kéri a Wizo és a KKL. vezetősége zsidó testvéreit, hogy gyermekeikkel minél számosabban jöjjenek el a legszelebb baráti körüket is hozzák el az ünnepségre. Ajándékszervények előre is megválthatók a Szövetség helyiségében VI. Andrassy út 67.

Dr. Nachum Goldmann a Jew. Ag. uj népszöv. delegátus nyilatkozata

Szinte taláalomra mentem csak hozzá . . .

Nem mertem remélni, hogy a zsidóságnak ezt a „repülő” képviselőjét otthon találom. Midőn megtudtam, hogy otthon van és fogad, hirtelen papírra vettem kérdéseimet egyrészt, hogy semmit se feledjek el, másrészt, hogy ha rövid időt szán nekem, ezt alaposan kihasználhassam.

Vázlatom ez volt:

1. Zsidóság, cionizmus és az államférfiak, különösképpen Mussolini.

2. Az abesszin háború befolyása Palesztina gazdasági és politikai életére.

3. A német-zsidó kérdés megoldási lehetőségei Palesztina kikapcsolásával.

4. Hajlandó-e az angol kormány a zsidóság német helyzetére való tekintettel több beutazási engedélyt adni zsidóknak Palesztinába.

5. Mik jelenleg a luzerni kongresszus kézzelfogható eredményei?

6. A Jewish Agency foglalt-e állást a vallási törvényhozás tekintetében.

7. Miért tapasztaljuk, hogy Magyarországon a cionizmus alig-alig tud gyökeret verni.

. . . Alig készültem el feljegyzésemmel, nyílt az ajtó s füzetemmel kezembe beléptem dolgozósobájába.

Helyet mutatott íróasztala mellett, — majd mosolyogva nézte füzetemet, mely természetesen ott volt kinyitva, ahol kérdéseimet jegyeztem fel.

— Ön már meg is írta, amit kérdezni akar tőlem?

— Igen, — szoltam, — mert nem szeretném idejét gondolkodással elrabolni, azért feljegyeztem mindent, amit kérdezni akarok.

— Mutassa!

Készséggel téptem ki füzetemből a lapot.

— Ön magyar?

— Miből tetszik ezt gondolni?

— Abból, amit az utolsó kérdésből kiolvasok.

Nem szoltam egy szót se, de láttam, hogy olyan diplomatával ülök szemben, akinek a figyelmét nem kerüli el semmi.

— Ösmerem országukat, ösmerem és szeretem azt a zsidó fajtát,

Dr. Nachum Goldmann,

mely azon a földön él, mely Herzlt és Nordaut adta nekünk . . . Nem kell kérdeznie, minden kérdésére felelni fogok, mert az a nép, mely ezeket a kérdéseket intézi hozzám, megérdemli a választ.

Mégegyszer elolvasta az előtte fekvő papír tartalmát, majd beszélni kezdett.

— Az utolsó években majdnem naponta találkozom a világ sorsát irányító államférfiak valamelyikével és elképzelheti, hogy már megbízatásomnál fogva is minden alkalmat megragadok arra, hogy a beszélgetést, hol egyik, hol másik zsidó kérdésre tereljem . . . Szerencsém a szerencsétlenségben, hogy ilyen van éppen elegendő. . . .

Ne haragudjon, de részletekre, apróságokra nem térek most ki, mert időm ki van számítva . . .

A lényeg az, hogy tapasztalatom szerint Európa csaknem összes számottevő államférfija élénk érdeklődéssel figyeli a zsidókérdés alakulását és a cionizmus dolgát! . . . Ne higgye, hogy ezt csak azért van, mert a német példa nyomán több országban mutatkoznak jelenségek, melyek a zsidók sorsának mostohábbra fordulását okozták! . . . Nem! . . . Ahogy én látom, a mi palesztinai eredményeink okozták ezt a nagy érdeklődést! . . . Ez volt a benyomásom akkor is, midőn Mussolinivel hosszas és mindent felölelő megbeszélést folytattam! . . . Meg kell alapítanom, hogy ez a rendkívüli kapacitású és hazája gondjaival agyonterhelt államférfiú, nemcsak érdeklődik a zsidókérdések iránt, de olyan tájékozott ezeknek terén, mint kevés államférfiú! . . . Fascizmus ide, fascizmus oda, meg kell alapítanom, hogy ennek az embernek az elgondolásai még fognak használni a zsidóügynek!

— Jó helyre tette Ön — folytatta — a második kérdést, mert Mussolini neve és az abesszin háború ma rokonfogalom.

. . . Október első napjaiban Palesztinában az a vélemény alakult ki, hogy ez az ország új világháborút fog kiváltani. Ennek következtében elsősorban az arabs bennlakók, de nem egy zsidó is kivonta tőkéjét a bankokból . . . Ennek természetes következménye lett, hogy néhány kisebb pénzintézet súlyos helyzetbe került, de a nagyintézetek és a kormány erélyes közbelépésére elmúlt a krízis és a gazdasági helyzet visszalendült a régi normális mederbe . . . A megriadt tőke ma már újra régi helyén van, úgy a gazdasági, mint az ipari és kereskedelmi élet a régi, jól bevált pályákon halad . . . Jelenleg eltűnt a világfelfordulás réme . . . de persze az olasz-abesszin háború, amíg véglegesen befejezést nem nyer, szinte természetes, hogy némi idegességet Palesztinában is tapasztalunk.

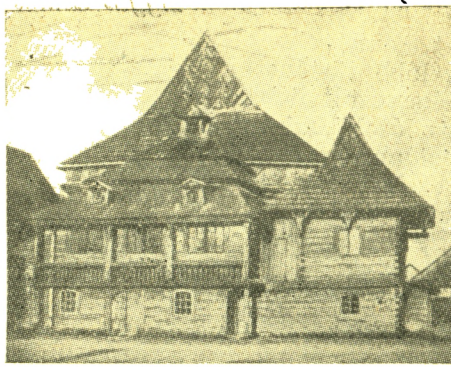
. . . A zsidókérdés Palesztina nélkül? — Kérdezi ön. — . . . Ember, fej és láb nélkül! Higgye el, a német zsidókérdést Palesztina nélkül megoldani nem lehet! . . . Ne feledje, hogy a palesztinai bevándorlók zömét éppen az ottani — kimondom — zsidó üldözés miatt a német zsidók képezik! Ebben a tekintetben csak azt mondhatom, hogy éppen Palesztina lesz az, mely talán már a közel jövőben módot ad arra, hogy elkezdt, elkallódott németországi zsidó javakat és értékeket újra a világgazdaság szolgálatába állítja!

. . . Éppen ez az elgondolás és cél sarkal engem is, más zsidó politikust is arra, hogy különös tekintettel a németzsidók helyzetére, rábírjuk az angol kormányzatot, hogy a zsidók palesztinai települését az eddiginél liberálisabban kezelje!

A papírlapra nézett.

— Érdekös, — szólt — hogy az egész világ zsidósága milyen riadt szemekkel tekint a luzerni kongresszus munkájára! . . . Én, aki tudom, mi

**Érdekes zsinagóga Zabłudowban,
a XI. századból.**

történik ott, a maga lapja útján üzenem a világ zsidóságának, ne féljenek ne aggódjanak, ez a kongresszus dolgozik a világ zsidósága érdekében! ... Egyet mondhatok csak! Amikor a természet legszorgalmasabb rovar-társadalma, a méh rakó fészket alapít, először sejtet épít, amibe a mézet raktározza! ... Ott is alapos előkészítő munka folyik ... a zsidóság két-ezer éve tűr és vár! ... Hát itt nem tud egy kevés türelmet tanusítani? ... Irja meg, hogy ez a lelkiismeretes, tudós és lelkes gyülekezet kizárólag az egész világ zsidósága jobb jövőjén fáradozik!

... Ugyanezt mondhatom az agency munkájáról is, mely szintén kizárólag az egyetemleges zsidóság érdekeit szolgálja! ... Rövid már az időm, szólt az órájára tekintve — de utolsó kérdésére is válaszolok.

... A magyarországi cionista mozgalom satnya volta előttünk is ösmeretes és megvallom, nagyon aggaszt bennünket! Én magam abban vélem ennek okát, hogy maguknál a cionizmust és hazafiasságot nem tudják összeegyeztetni!

... Nem is vélem, van-e még ország, ahol ez a nézet uralkodik! ... Hisz nem egy vezető angol politikust ismerek, aki szívvel-lélekkel cionista, s senkinek még csak eszébe se jutna ezeknek hazafiasságában kételkedni! Amerikába, Franciaországban és Európa még sok államában ugyanez a helyzet!

— ... Ugy látszik, — szólt komolyan — a végrehajtóbizottságra még az a feladat is vár, hogy magukat, magyar zsidókat ebben a tekintetben felvilágosítsa! ... A magam részéről nagyon, de nagyon sajnálom, ha a magyar zsidóságot, mely minden félszeg gondolkodása mellett nagyon is számottevő szerepet játszott a palesztinai akcióban, nem lehetne ebből a fásultságából kiemelni!

... Megfordította a papírlapot, melyen a kérdések voltak.

Szerettem volna még egyet-mást kérdezni, de bejött az inas, felemelte a két táskát.

Ő is öltözködni kezdett.

— Most mennem kell —, szólt — Bukaresten keresztül Tel-Avivba repülök! ... A viszontlátásra!

A kapu előtt autó várta, hogy a repülőtérré vigye, én pedig gyalog mentem szállásomra ...

Még másnap is reá gondoltam, a zsidó eszme repülőgépen járó bolygó-zsidójára!

Berkovits Zoltán.

Azokat az évszázadok óta megfejt-
hetetlen problémákat, amelyeknek
megoldásán a legkiválóbb történet-
kutatók hosszú életem keresztül hiába
fáradoztak, a német „tudósok”, szinte
játszi könnyedséggel oldanak meg.

Néhány hónappal ezelőtt minden
kétséget kizáróan állapították meg a
német „tudósok”, hogy Jézus tiszta
árja volt.

Most jelent meg „Mózes a puska-
porgyáros, rablófőnök és ősbolse-
vista” címen egy könyv. Szerzője:
Jens Jürgens.

Ebből az „epochális” műből tud-
juk meg, hogy Mózes, a gonosztevő
robbantóanyag gyáros, a glicerín
olajat előbb gyógyításra használta
fel, később ebből állította elő a leg-
borzalmasabb hatású robbantó anya-
got: a dinamitot.

A szerző szerint: lásd Mózes IV.
könyv 19, 21.

Lehetséges, hogy nem Nóbél, ha-
nem Mózes a dinamit feltalálója, de
egészen bizonyos, hogy Jürgens úr
nem találta fel a puskaport.

✦

Bukarest utcáin antiszemita tüntetést
rendeztek december 9-én. A rendőrség sor-
tűzet adott le és kardlappal szétkergette
a tüntetőket.

Hasonló tüntetés volt a lengyelországi
Novomiastóban, ahol a katonaság sortűzé-
től 8 hitlerista holtan maradt az úttesten.

✧

A német színházakban egyre-
másra buktak az árja szerzők darab-
jai. Ezért a színházigazgatók elhatá-
rozták, hogy zsidó szerzők műveit
pseudonim ill. tiszta árja hangzású
név alatt hozzák színre. Azóta, ha
egy darab nagy sikert arat és a
szerző neve ismeretlen, a vérbeli ber-
lini rögtön rásüti: *Der Autor ge-
braucht ein Gojdonim*...

✧

Karl Scholz, a Siemens-Schuckert Művek
központi vezetője a következőket jelentette
ki az alkalmazottak előtt:

Aki a német nemzetet szereti, az gyűlöli
a zsidókat!...

**Egyik német elemi iskolában elő-
adást tart a tanító a náciizmus bol-
dogító előnyeiről és ennek bizonyíté-
kálul a következő számadatokat írja
a táblára:**

Im Jahre 1932 betrug die Zahl der Arbeitslosen	6 Million
Im Jahre 1933	4 Million
Im Jahre 1934	2 Million
Im Jahre 1935	1/4 Million

A tanító előadását hirtelen meg-
zavarja egyik tanítvány.

— Herr Lehrer, bitte!... —
mondja a nebuló — Sie begingen
einen Fehler...

— ?!...

— Sie lehrten uns, dass betrug
mit grossem B. geschrieben wird...

✧

Most jelent meg szerény köntösben:
„Chanuka története” Welcz M. orth rabbi
fordításában. A hézagpótló mű tudományos
és mégis nagyszerű hangon ismerteti a
chanuka ünnep jelentőségét.

✧

A „Tűzkereszt” francia naciona-
lista pártot az antiszemita sajtó ak-
ként igyekszik beállítani, mintha az
a hitlerizmus testvérmozgalma volna.
De La Roque ezredes a párt vezére e
vád megcáfolása érdekében a „Le
Journal”-ban a következő nyilatkoza-
tot tette:

„Nem akarom a német eseménye-
ket sem kifogásolni, sem pedig bí-
rálni, csupán annyi a megjegyzésem,
hogy azok az emberiesség fogalmá-
val, még kevésbbé az egyenlőség és
testvériesség szellemével össze nem
egyeztethetők. A francia világnézeti
szempont a hitlerizmust természet-
ellenesnek tartja s már ezért sem kö-
vetheti. Én, magam a fajteóriát go-
nosznak és igazságtalannak tartom.”

De La Roque ezredes ezt a nyilat-
kozatát december 2.-án még a követ-
kezőkkel egészítette ki:

„Franciaországra nézve az anti-
szemitizmus ép olyan kárhozatos
volna, mint a középkori valláshá-
boru. A „Tűzkereszt” szervezetében
igen sok a zsidó parancsnok is. A mi
szervezetünk a legsúlyosabban elitét
minden vallási és faji megkülönböz-
tetést.”

Horogkeresztes katona elállja a vevő útját, hogy ne vásárolhasson zsidó boltban, dacára, hogy a kirakatokon elhelyezett plakát szerint az üzlettulajdonosa nem német alattvaló. Ilyen módon kényszerítik a zsidó kereskedőket a liquidációra.

Ravasz református püspök: én nem vagyok antiszemita

Néhány hét óta Ravasz református püspök előadást tart Svájc nagyobb városaiban.

A genfi előadáson mindössze — pontosan megszámoltam — 21 hallgató jelent meg. Még pedig 6 magyar, 1 zsidó, 1 kitért zsidó (a *Nemzeti Ujság* itteni tudósítója), 4 angol és 9 genfi.

A püspököt láthatóan elkedvetlenítette az érdeklődők csekély száma s ezért igen rövidre szabta előadását.

— Méltóságos Uram — kérdezzem az előadás után — milyen a nexus a református egyház és a zsidóság között Magyarországon?

A püspököt nagyon meglepte a hozzá intézett kérdésem.

— Nexus?! — feleli pillanatnyi gondolkodás után — az *lényegileg nem is lehetséges*. Legfeljebb annyiban, hogy a két egyházfő között igen szívélyes harmonia van.

Ezt a körülményt az alföldi egyházfőről tudom. De miért nem áll fenn a jóviszony a budapesti egyházfő és a zsidóság között is?

— Én nem gyűlölöm a zsidókat. A rólam elterjedt hír, hogy antiszemita vagyok, *rosszhíszemű* beállítás . .

— Méltóságod rádió szónoklatait mindig figyelemmel hallgatom — jegyzem meg némi hangsúllyal . . .

A püspök azonnal megérti a célzást.

— Engem félreértenek és különösen képen *félreért a magyar zsidóság*.

— Én egy láthatatlan isteni sugallat vezérlete alatt állok, amely azt diktálja, hogy a zsidóságnak megtérését elő kell mozdítanom! . . . Ez az én misszióm! . . .

— Sokkal komolyabb ez a kérdés, semhogy azt néhány szóval itt ismerethetném. Csak annyit mondhatok: *Én nem vagyok antiszemita!* . . .

Berkovits Zoltán.

Chanuka-lángok

Morris Rosenfeld verse

Kis lángocskák, kedvesek,
méla, szelíd fényetek
elmond sok regét,
mesél hősi diadalt,
vért, halált és viadalt —
Rég volt, hej, be rég!

Lám, ha fényetek fellobog,
oly ragyogókat álmodok,
s az álom képeket sző:
Zsidó, hős voltál hajdanán!
Zsidó, győztél sok csatán!
Nagy voltál, s dicső.

Választott nép volt fajod,
volt törvényed és jogod,
voltál büszke nép.
Hajdan volt saját hazád,
vaskézzel oltalmazád —
Rég volt, hej, be rég!

Kis lángocskák, kedvesek,
felkelti szelíd fényetek
az ősi bánatot:
Hajdan és most! könnyezem,
Hajdan és most? — kérdezem
S a szívem zokog...

✱

Nem voltunk mindig a siralom népe,
a sóhaj és a panasz katonái,
nagy ellenséget tettünk leckére,
hogy zsidó is tud odavágni.

Nevettük a legdühösebb erőt
és védelmül a hitnek, a honnak,
voltunk vitézlő hadverők,
zászlóink dicsően lobogtak.

Sok nemzedék tünt el a mult viharán,
s helyükbe jöttek újabb nemzedékek,
de szívükből a Galuth, a sivár,
mennyi hősi érzelmet kitépett.

Népünk nem vakmerő, hetyke,
most már csendes, félénk és jámbor,
de vérünk még a régi, benne
a Hasnoneusok tüze lángol.

Viseltünk kint és szenvedtünk halált,
gyötörték testünk durva kölykek,

de lobog még bennünk a régi láng,
mit a vértenger el nem ölhet.

Ha annyi győtrelem után
testünk megrokkant, nem csoda,
de él bennünk az Ideál,
ezt népek, le nem győzitek soha.

—6—6.

*****

A Hudson folyamon még egy hidat
építenek. *La Guardia*, New-York
polgármestere levelet intézett a vállalkozóhoz a nyers anyag beszerzésével kapcsolatban és ezzel fejezte be levelét: *Borzadály fut keresztül rajtam, ha arra gondolok, hogy a hídhez csak egy kilogramnyi német acélt használna fel, amelynek minden atomjához átok tapad...*

✱

Dr. E. Benes, csehszlovák külügyminiszter kihallgatáson fogadta dr. A. Goldstein képviselőt. A kihallgatás keretében kijelentette a külügyminiszter, hogy teljes mértékben együttérez a német zsidó menekültekkel, akiknek szomorú sorsát szíven viseli és ügyüket a legmesszebb menő jóindulattal támogatja.

✱

Az angol zsidó frontharcosok idei hősi halottak ünnepélyén *Sir Archibald Montgomery Massingswerd*, az angol hadsereg főparancsnoka megnyitó beszédében a következő érdekes statisztikai adatot említette fel: 50.000 zsidó katona vett részt a brit hadseregben. Ezek közül 5000 tiszt és közlegény esett el, 6.500 sebesült meg és több mint 1000 kapott kitüntetést.

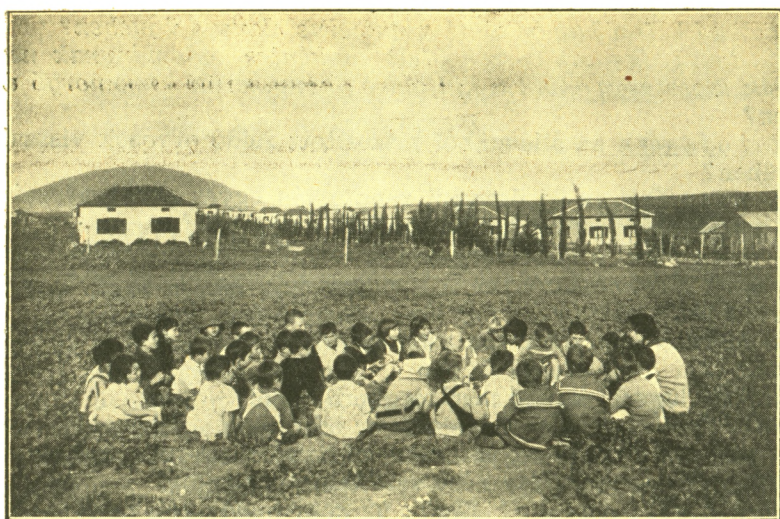
✱

Kiszivárgott hírek szerint a német állam két millió márkáért megvásárolta *Streicher* lapját: a „*Stürmer*”-t. A dekonjunkturális időkben is úgylátszik antiszemita lepnak szerkesztése — kitünő üzenet!...

✱

Johann Lavater a sveijci világhírű költő és író egyik művében ezt a ragyogó tételt találjuk: „*Aki csak egy zsidót is becsmérel, az megveti a zsidók királyát (Rex Judäe)! Aki pedig egy emberársát becsmérel, az megveti az emberiség atyját*”.

Tanítás a szabadban. (Tel Adeshim, Emetz Jisróel).

Nyílt levél az Országos Iroda Elnökéhez

Elnök Ur,

hosszabb idő óta nem foglalkozom a pesti hitközség ügyeivel.

Jót nem írhatok, rosszat pedig nem akarok írni.

Mult héten azonban a pesti vezetőség kortesvacsorát rendezett, amelyen Elnök úr beszámolt arról, hogy kabinetjével karöltve mit *alkotott* a hat év lefolyása alatt.

Az alkotások:

„Nyugdíjpénztári *szabályzat*. Hitközségi alkalmazottak szolgálati és fegyelmi *szabályzata*. A fiúárvaházi *szabályzat* átdolgozása. Hitközségi új *alapszabályok*. A közgyűlés és választmányi ülések *ügyrendje*. *Kórházi szabályzat*. A siketnémák országos intézete jogi helyzete tisztáztatott. A Freystädtler alapítvány jogi helyzete tisztáztatott. A gimnáziumi igazgatók és tanárok új fegyelmi *szabályzata*. A két gimnázium új *ügyrendje*. Új templomkörzeti *szabályzat*. Vallásgondozó *szabályzat*. A templomi rend *szabályzata*. A körzeti segédlelkész-titkárok *szabályzata*. Az ifjúsági csoportok *szabályzata*. A kiegészítő *szabályzat*. A Dohány-utcai templom restaurálásáa. (Új orgona.) A volt leányiskola átépítése. A templom központi fűtéssel való ellátása. Magyar zsidó cserkészek országos nagybizottsága. A maceszgyár fejlesztése. Bérházak modernizálása.”

Ezekhez a — kétségenkívül korszerű — *alkotásokhoz* volna némi észrevételem és néhány kérdésem: sine irae et studio . . .

Nem állítom, hogy elnök ur semmit, vagy éppen keveset tett a pesti hiteléletért. Nem is bocsátkozom az *alkotások* bírálatába. Pedig hálás feladat volna. Azt a későbbi zsidó krónikásra bízom.

Mit tett Ön hat év alatt a numerus clausus ügyében?

Mit tett Ön az összekoldult önkéntes adománynak nevezett alamizsnának kiosztásán kívül a külföldre kényszerült nyomorgó diákok érdekében?

Mit tett Ön az állásukból kiszorított zsidó orvosok visszahelyezése ügyében?

Mit tett Ön az új ügyvédi rendtartás egyes paragrafusai ellen, amelyek a zsidó ügyvédek létalapjukban fenyegetik?

Mit tett Ön a mesterségesen szított közhangulat ellen, amelynek nyomása alatt már magáncégek is tömegesen bocsátják el zsidó alkalmazottaikat?

Mit tett Ön a hadiárvak, özvegyek, rokkantak és a frontharcosok érdekében?

Ezek után legyen szabad még megkérdezniem:

Miért hallgatta el, elnök úr beszámolójából, hogy a kereset- és munkanélküliség idején egyszerűen, ukázzal 10 százalékkal emelte fel mindenki adóját, egyéni helyzetére való tekintet nélkül?

Miért hallgatta el, Elnök úr beszámolójából, hogy a kereset- 50 százalékkal, 36.000 pengőre emelte fel az elszámolásra nem kötelező elnöki titkos rendelkezési alapot?

Miért hallgatta el, hogy az Ön magasröptű szónoklatainak és kiváló hirlapi cikkeinek megírása évenként 12.000 pengőjébe kerül — az eladósodott hitközségnek?

Miért hallgatta el, hogy amikor a kereskedők egyre-másra húzzák le rollójukat és kis egzisztenciák egyik napról a másikra elvesztik kenyerüket — a dicsérő sajtó és engedelmes szerkesztőkre 6 év alatt negyedmillió pengőt fordított — ugyancsak az eladósodott hitközség pénzéből?

Miért hallgatta el, hogy az Ön vezérlete alatt folyt le a budai Hitközség elleni kudarcha fulladt testvérháború, amelynek kb. 50.000 pengőt meghaladó hadiköltségét az adófizetők keserves filléreiből fedezte?

Miért hallgatta el, hogy az Ön kárusz politikája következtében nincsen egész Pest területén a rabbiság felügyelete alatt álló egyetlen rituális étterem? És ezzel kapcsolatban tudja-e, hogy a túl magas gabella miatt megszüntetik a rituális háztartásokat?

Még igen sok kérdésem volna, de a zsidó közvélemény egyelőre megelégszik az eddig feltett kérdések válaszával is.

Elnök Ur! Nem tartozom bizalmasai közé s így közvetlenül nem ismerhetem terveit. De igen komoly s megbízható forrásból értesültem, hogy az 1936. évi választáson a magyar zsidóság féktelen ellensége: Wolff Károly antiszemita vezér választási receptjét plagizálva 68.000 adófizetőből 50.000 hittestvért foszt meg szavazati jogától.

Öva intem Önt, Elnök Ur ettől a vakmerő lépéstől! Nagyon könnyen jöhet az idő, amikor Önnek a jogfosztott tömegekre szüksége lehet!

És végre utoljára, de nem utolsó sorban, kérdezem: van-e tudomása Elnök úrnak, hogy a hatóság előkelő zsidó egyéniség tendenciózus információja alapján betiltotta a hatalamasan megduzzadt ellenzék gyűléseit?

Ez a betiltás bizonyos ódiumot hárít Önre, mert hiszen éppen Önnek volna feladata, hogy legalább a hitközségi autonómián belül gyűlekezési és szólásszabadságot biztosítson. Különösképpen azért, mert csak az ellenzék bevonásával szüntethetné meg az általános bizalmatlanságot a jelenlegi homályos gazdálkodással szemben...

Hygyje el nekem Elnök Ur: a jogfosztás és taktikázás révén *szerzett* mandátum fabatkát sem ér! *Az ilyen nem is méltó Önhez.* Ha Ön azt akarja, hogy a jövő nemzedék elismeréssel és megbecsüléssel emlékezzék meg kormányzásáról, támaszkodjék a tömeg bizalmára, és szeretetére, amelyet a legnagyobbak sem nélkülözhetnek.

Márkus Aladár.

Marannusok ivadékai Chilében

Délchilének legtávolabbi zúgában, *Cura-Chutia* tartomány sűrű őserdei-ben és sziklás földjén, szerteszórva olyan emberi közösségeket találunk, amelyek Chile bennszülött lakóitól a legnagyobb mértékben elütnek. Ez a néptörzs szigorúan ragaszkodik saját külön szokásaihoz, megtartja tradícióját és rituáléit és gondosan ügyel arra, hogy tagjai a többi ottlakók között, bármiféle vérségi keveredés ne jöjjön létre.

Ez a különös néptörzs a „*Szombattartók*” törzse, ahogyan az ott élő népek, e — szerintük — furcsa embereket nevezik.

Kb. 1000 családra becsülik őket és legnagyobb részük szegény földmunkás vagy szénégető. Egészen szórványosan akad közülök olyan is, aki értelmiségi pályán működik, hivatalnok, tanító, gyógyszerész, de mindnyájukat összetartja közös hitük, amelyhez minden körülmények között, a legnagyobb szívóssággal ragaszkodnak.

Eddig nem sikerült pontosan megállapítani, hogy ezek a szombattartók, honnan származnak és mely fajhoz tartoznak. Ők maguk azt állítják, hogy marannusok ivadékai, még pedig az első menekülők leszármazottjai, akik a XVII. század elején jöttek Chilébe, a spanyol inquisíció rémségei elől.

Később a spanyol hódító seregek, Chilét is a spanyol birodalomhoz csatolták, ezért ezek a menekültek, kénytelenek voltak délfelé húzódni és hamis, ill. spanyol nevet vettek fel, hogy a Jezsuiták figyelmét eltereljék. Nevük hallatára, senki sem sejtené, hogy viselőik zsidó ősöktől származnak.

A zsidó tradíciók és szokások apáról fiura öröklődött, csak maguk között házasodnak és mikor a viszonyok megváltoztatásával, már nem kellett a Jezsuitáktól tartani, nyíltan is vallották szokásaikat és közösségeket alkottak amelyeket ők „*zsidó egyháznak*” neveznek.

Nem ismerik a körülmetélést, mindannak dacára zsidóknak vallják magukat. Csakis a Bibliát ismerik el annak parancsai szerint élnek. A szombat napját sokkal rigorozusabban tartják meg, mint az orthodox zsidók és bár legnagyobb részük szegény napszámos, munkát csak úgy vállalnak, ha a szombati pihenőt engedélyezik számukra. Legfontosabb ünnepjük a szukkot, akkor elhagyják lakásaikat és éjjel-nappal galyakból és lombokból összeállított sátrakban tartózkodnak.

Igen mélyen gyökeredzik bennük a Messiási eszme. Szilárdan hisznek abban, hogy el fog jönni a Megváltó, aki elvezeti őket a Szentföldre, ahol

Leslie Hore Beliska,

angol közl. miniszter — zsidó vallású.

A világháború után az ő távoleső falvaikba is eljutott a hire, hogy angol csapatok, Allenby tábornok vezeteése alatt meghódították Jeruzsálemet. Tudomásukra jutott a Balfour-deklaráció is. Ezekből a hírekből azt következtették, hogy eljött a Messiás ideje. Levelet írtak a Santiago-ban székelő cionista szervezetnek, amely a következőképpen szólt:

De nem elégedtek meg csupán a le-
véllel, hanem a valóságban is hozzá-
fogtak a Szentföldre való kivándor-
lás megvalósítására. Eladták dolgai-
kat, értéküket pénzzé tették, hogy
minden percben indulhassanak igazi
házjukba.

Braun Gyula

כֶּשֶׁר *mészárszéke*

Andrássy-út 58.

(Csengery utca sarok)

*Állandóan elsőrendű friss
hússok legolcsóbb napi áron*

Figyelmes és elő- zékeny kiszolgálás

A levélnek persze nem lett sok eredménye.

De a fiaskók nem vették el reményüket. Szorgalmasan dolgoznak, gyűjtögetik pénzeszkéiket és tanulnak héberül, hogy minél hamarább megvalósíthassák életük álmát: *kijutni a Szentföldre . . . az Ős új hazába! . . .* (sz-d)

Megírtuk, hogy a Pesti Zsidókórháznak egy gramm rádiumra volt szüksége.

Nem véletlen, hogy azt a magyarországi ajánlatok mellőzésével a németországi „I. G. Farbenindustrie”-től szerezte be a Pesti Izr. Hitközség.

Arábiában, a kormányzóváltás következtében a jemenita zsidók helyzete megengyhült és a Palesztinába való kivándorlásukat most már megengedik azzal a kikötéssel, ha vagyonuk 10 százalékát az államnak átengedik.

„Őszi szélben vándormadár” címen 1936. januárban jelenik meg **Peterdi Andor**, a kiváló költő verskötete. Ára 3.— pengő füze. Előjegyzéseket elfogad a kiadóhivatalunk.

A berlini Brockhaus Verlag kiadásában megjelent Sven Hedin „Von Pol — zu Pol” című munkája, amelyben a szerző megemlékezik egy önfeláldozó zsidó orvosról, aki életét mentette meg. A német hatóság ezt a passzust kicenzurázta, amely ellen a világhírű utazó erélyesen tiltakozott.

Rio de Janeiroban a képviselőház nagy szótöbbséggel elhatározta az antiszemita mozgalom betiltását.

Zsidó rikkancs Tel-Aviv utcáin.

Dr. Heinrich Sahn, Berlin főpolgármesterét kizárták a Náci-pártból, mert a befutott jelentések szerint továbbra is zsidó cégeknél vásárolt.

A tragikus körülmények között elhalt Hanover György egyike a legnépszerűbb és legismertebb magyar hegedűművészeknek, zsidó volt.

Lord Horden, az angol királyi udvari orvosa kijelentette: *Németország valósággal öngyilkosságot követ el, midőn legkitűnőbb orvosait és tudósait száműzetésbe kergeti hitük és származásuk miatt.*

Az amsterdami aszkenáz-hitközség most ünnepelte fennállásának 300 éves jubileumát, amelyen a kormány három miniszterrel, a városi hatóság polgármesterével képviseltette magát. Az ünnepi megnyitó beszédet Slotemaker közoktatásügyi miniszter tartotta, amelyben a zsidóság nagy kulturális értékeit méltatta. A jubileum alkalmából Vilma királynő a becsületrend lovagjává avatta A. Ascher, a hitközségi elnököt.

Vilma királynő főkincstárnokká nevezte ki a zsidó dr. L. A. Ries-t.

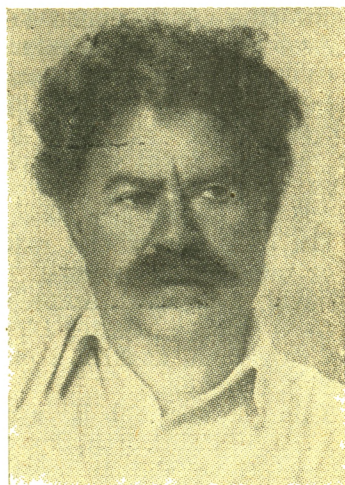
Seidner Lipót posztókereskedő leánya Márta, művészeti iskola tulajdonosnője és Ágoston Lajos, az Erzsébetfalvai Harisnyagyár r. t. igazgatója házasságot kötöttek. (Minden külön értesítés helyett.)

A német sajtó minduntalan dicsekedik. Nobel-díjasaival, számszerűen. A neveket természetesen erőszakkal — *elhallgatja*, mert kiderülne, köztük csak tizenegy zsidó van.

Angliában ismét két zsidót választottak meg polgármesterré.

Egy lengyel orvos, aki megrendelte a Brockhaus nagy lexikonát, néhány kötet leszállítása után rájött, hogy az adatok a náci befolyás következtében nem tárgyilagosság és hiányosak. Ezért a további kötetek átvételét megtagadta. A kiadó cég beperelte az orvost. A bíróság azonban megállapítván a kifogás indokoltságát, a keresetet elutasította.

Averescu marsall audiencián fogadta Dr. W. Fildermann, a „Romániai Zsidók Szövetsége” elnökét, akinek a zsidóság iránt érzett szimpátiáját fejezte ki.

Saul Tschernihovsky.

Saul Tschernichowsky jeles költő születésének 60.-ik évfordulója alkalmából Tel-Aviv város díszpolgárává választották meg.

Mit tesznek a magyar zsidó festőművészek a zsidóságért?

„Mit tettek a zsidók az emberiségért?” címen egyik pesti zsidó hetilap száraz nomenklaturát közölt többek között a zsidó festőművészekről. E cikk keretében szinte vétkes felületességgel határos hiányossággal sorakoztatot fel több jeles magyar zsidó festőművész is.

Az egyébként imponáló névsorra mi is büszkék vagyunk, különösen arra a teljesítményre, amit az emberiségért tettek.

Bennünket azonban az is, sőt még jobban érdekel, hogy *mit tettek azok a magyar zsidó festők magáért a zsidóságért és hogyan nyilvánul meg művészetük a saját maguk zsidóságában.*

Már több ízben megállapítottam, hogy *a par excellence zsidó témának sem a háború előtt, sem utána alig akad komoly művelője*, mert a zsidó (és nem zsidó) művészek azon a nézeten vannak, hogy a tisztán zsidó tárgyú mű kevésbé érdekli a nagyközönséget.

Ráműtattam még arra is, hogy ez a probléma kizáróan a *kvalitás kérdése, amelynek megoldása inkább a művésztől, mint a közönségtől függ. A műértő közönség kellő kvalitás mellett nem idegenkedik a zsidó tárgyú képzőművészeti alkotások megszerzésétől.*

Számos gyakorlati példával alátámaszthatnám ezt a megállapítást, amelynek fényes igazolását látjuk az Ernst-Múzeum 1934. év eleji kiállításán, amelynek egyik kimagasló részét alkotta Erdei Viktornak, a kárpátaljai zsidó életet ábrázoló finom rajzsorozata.

Erről a művészről nem emlékezik meg az az említett lap, pedig e tekintetben festőink közül egy sem hivatkozhatik nagyobb és értékesebb teljesítményre, mint éppen Erdei Viktor.

Az ő zsidótárgyú művészetéről az egész magyar képzőművészeti kritika nyilatkozott meg elismerően, melyekből néhány szemelvényt közlünk:

Lázár Béla dr. a többi közt így jellemzi *Erdeit*: „... lélekfelfedezésre törekedett. Egy nagy mult jelenné váltására. *Erdeit* nem az etnografia, de a művészi vonal érdekelte. A legtisztább szépségtől a legrosszabb, satnya, torz, formáig lát vonatkozásokat, melyeket *remegő izgalommal jegyzett fel*. Rajzai egy ismeretlen világ formaváltozatait revelelják.

Ezt az izgalmat érzí rajzain *Szomorú* Dezső is, amikor így ír róla: „... ez mind él és nyüzsg, mint egy távoli külön világ, a maga külön hangjával, formáival, szépségeivel és torz hatásával...”

Gerő Ödön a „Pester Lloyd” ismert kritikusa *csak* feljegyzéseket lát Erdei rajzaiban, azokról a megrázkódtatásokról, amelyek a művészt Ruszinszkóban érték.

Talán legközelebb jár a művész megértéséhez Boros Mihály, aki szerint Erdei üldözött orthodox zsidók figuráit, életét, mozgását veti papírra s szaggatott vonalaiban *mérhetetlen részvét nyilvánul meg a föld e mostoha gyermekeinek sorsával szemben.*”

Mindezek a hivatott kritikák elismerik Erdei Viktor műveinek legmagasabbrendű artisztikumát, csak éppen egy zsidó felekezeti lapnak nincsen tudomása erről a művészről, ki elsősorban a zsidóság szolgálatába állította művészetét és ezzel érdemessé tette magát a zsidóság különösebb megbecsülésére.

Mi zsidók az örökkévalóság népe vagyunk...

Amikor a zsidó szabadságért harcot indító vezérnek, Matitjáhu Makkábinak órája elkövetkezett, amelyben meg kellett halnia, összehívta fiait, buzdította őket, a zsidó ügyért való küzdelemre és intette őket, hogy legyenek bátrak Antiochus Epifámes hatalmával szemben. Amint a Makkabeusok I. könyvében olvassuk, többek között ezeket mondta: **Ama gonosz ember szavától pedig ne féljete, mert az ő dicsősége szemétdomb és férgek martaléka. Ma még talán fennen emelkedik, holnap alig veszi észre valaki, hogy visszaroskadt a porba és számítása semmivé foszlott. Ti azonban, fiaim, legyetek erősek, legyetek hősök törvénytek védelmében, mert ez lesz a ti dicsőségetek . . . Csak vonjátok magatokhoz mindazt, ki a törvényt megtartja és vívjátok ki népetek bosszúját . . .**

Mikor volna inkább helyénvaló, hogy felidézzük Matitjáhu örökbecsű szavait, mint ma, mikor chanuka ünnepét üljük és épen ma, 5696-ban! Mikor volt valaha aktuálisabb, hogy figyelmeztessük népünk fiait minden földi hatalom mulandóságára és hogy példát mutassunk nekik az eszme mellett való kitartás végleges diadalmára!

Az európai időszámítás előtti 536-ban adta ki Cirus, a perzsák királya az ő híres „Balfour deklarációját”, melynek nyomán az első zsidó csapat visszatért a Szentföldre, hogy hozzáfogjon az erec-jisraeli új zsidó közösség felépítéséhez. S az eleinte maroknyi zsidóságnak mennyi harcot, szenvedést, válságot kellett megállnia, míg a Makkabeusok alatt kivívta nemzeti függetlenségét. Több, mint három és fél évszázad mult el Cirustól a Makkabeusok diadalmáig. Hányszor fenyegette elmerülés a születő Zsidóország törékeny hajóját! De a hit és kitartás erőt öntött a hajdani zsidókba. Vállalták az évszázadokig tartó küzdelmet és bizonytalanságot, míg kitartásuk koronája a győzelem lett.

Mi, zsidók, az örökkévalóság népe vagyunk. Láttuk Asszírria és Babilonia romlását, a Perzsa birodalom bukását. Hova lett a világbíró Nagy Sándor? Hová lett Antiochus Epifámes dicsősége? A robot-rendelő fáraók mumiáját muzeumi üveg alatt mutogatják az iskolás gyerekeknek s robotban emelt palotáikat, örökké-tartó dicsőségüket hirdető síremlékeiket, visszahódítja a sivatag pora, amelyből vétettek. — Makkabeusok zsidó állama idővel elbukott Róma légioíval szemben. Több mint kétezer évig állt a Római Birodalom, míg utolsó fala leomlott a törökök előtt. És hol van ma már Törökország három világrész hódító szablyája! Fogyó hold lett, mely régen elfogyott. Hol vannak a kaldeusok, az egyiptomiak, a rómaiak? Eltemette őket az évezredek pora, mint karavánok elhullott tevéit a homoksivatag. Csak **mi, zsidók**, kik építettük az egyiptomi fáraók piramisait, **mi, zsidók**, kiket leigázott Asszur és Babel, kik hódoltunk a perzsáknak, kik feljajdultunk Antiochus Epifámes korbácsai alatt, kiket eltaposott a Római Birodalom ellenállhatatlan harci szekere, **mi, a makkabeusok utódai**, kik évezredek folyamán annyi hatalom feltünését és elbukását láttuk, a szerencse annyi változását, a dicsőség mulandóságát anynyira kitapasztaltuk — **mi élünk és új tusára készülünk.**

„Egy nép várhat” — mondta Herzl Tivadar. — Nagy Sándor, Róma

és Törökország három világrészt hódító hatalmasságai elmúltak: Mi látuk! Egy nép várhat. De várakozásunk ne ölbetett kezű sültgalambvárás legyen: Erőnket acélozva álljunk résen, hogy mikor üt számunkra az óra.

Nincs zsidó ünnep, melyet a galuth jobban kiforgatott volna eredeti jelentőségéből, mint a chanuka. Az asszimilációs gondolkodás számára még épenséggel érthetetlen volt. Mert mit érdeklí a magyar izraelitát, a mózeshitű németet a zsidók szabadság-ünnep? Mi közük van nekik a Makkabeusokhoz? A szabadság, a fény ünnepéből csak a nyolc napig égő olajkorsó vérszegény legendája maradt meg és nem is olyan régen még voltak zsidó egyesületek, melyek ilyenkor karácsonyfa akciót rendeztek „felekezeti különbség nélkül”. A zsidó népi megújulás mozgalma állította chanukát újra a nagy zsidó ünnepek sorába, évről évre figyelmeztetőül a Makkabeusok hősi, válságos és végül diadalmas szabadságharcára.

Riadjon fülünkbe a Makkabeusok riadója! Övezzék magatokat kitarató, dacos küzdelemre a zsidó szabadságért, a zsidó jövőért. Évszázadok, évezredek mulnak. Birodalmak születnek és omlanak semmivé. A zsidó kitartás, a zsidó eszme azonban él és el-elbukva, ideig óráig el-elnyomva, mindig újra és újra diadalt arat. Százados küzdelmekkel már két ízben foglaltuk el Erec Jisraelt. El fogjuk foglalni harmadszor is! Csak legyen bennünk kitartás, csak ki ne haljon belőlünk a Makkabeusok lelkesedése. Ehhez adjanak nekünk erőt a chanuka lángnyelvecskéi.

Ezekkel a gondolatokkal és a zsidó jövőért vívandó lankadatlan harc szent elhatározásával üljük meg chanukát, a zsidó szabadság és a fény ünnepét.

Dr. Weisz Arnold:

A császármetszés Talmudi vonatkozásai

Korunk orvostudományának egyik legnagyobb és legáldásosabb műtéti beavatkozása: a császármetszés.

E műtét sok-sok embert mentett már meg a biztos pusztulástól és nagy részvétellel gondolunk arra a régmúlt időkre, amikor még e műtétet nem ismerve, anyák és gyermekek menthetetlenül veszítették el életüket e segítség híján.

A császármetszés nyomait már a görög mitológiában is fellelhetjük — de ezt a műtétet *csakis* halott embereken végezték. Majdnem minden nép gondoskodott arról, hogy a terhesség következtében elhalt anya gyermeke a lehetőséghez képest, megmentessék az életnek. Ugy intézkedtek tehát, hogy minden ilyen halálesetben, az anya teste felvágandó, hogy a még élő magzatot megmenthessék.

Erre vonatkozóan a Talmud a következőképpen intézkedik: „Ha az asszony a szülőszéken ülve (azaz szülés közben) elhalálozna, úgy vegyetek egy kést, még *szombat napján* is, vágjátok fel az asszony hasát és a gyermeket hozzátok napvilágra.”

Noha a Talmud bölcsei az ilyen módon világra hozott gyermek életképességében nem nagyon bíztak, mégis abból indulván ki, hogy egy életveszélyben lévő lélek megmentéséről van szó, végrehajtották a műtétet.

Plinius szerint a rómaiak „első Cézárja” is halott anyja testéből megszületett ki. A Cézár név is innen ered: a latin caesus = metszeni szóból. Ha Plinius Julius Cézárra gondolt, akkor alaposan tévedett, mert hiszen Julius Cézár anyja, Aurélia, még akkor is életben volt, midőn fia a galliai

hadjáratot megkezdte. Valószínűbb, hogy Plinius, a „primum Caesarum” alált a Julia család nemzetségalapító ősére gondolhatott, aki lehetséges, hogy ilyen beavatkozással jött a világra.

Azonban arra a lehetőségre, hogy élő ember hasa is felvágható, anélkül, hogy az illető belehalna, vagyis, hogy a gyermekén felül az anya is életben maradjon, az ókori irodalomban még csak célzást sem találunk.

Csak a Talmud bölcei gondoltak arra, hogy olyan műtéti megoldás is lehetséges, amelynél úgy az anya, mint a gyermek életben marad. E ténynek nemcsak szigorúan vett orvostudományi, hanem kulturális lehetősége is van, mert beszédes bizonyítéka annak, hogy Talmudszerző ősünk milyen széles látókörrrel és átfogó tudással bírtak.

A Talmudban a „jócé dófen” elnevezésű meghatározások és rendelkezések vonatkoznak a rendellenes szülésre. Noha ez a kifejezés nincs közelebből meghatározva, minden joggal, a mai értelemben vett császármetszésre enged következtetni. Sőt, amint látni fogjuk, teljesen indokoltan.

A Bibliában törvény van arról, hogy az elsőszülött fiú a többi testvérekhez képest kétszeres örökséget kap. További bibliai törvény az is, hogy úgy az ember, mint az állat elsőszülöttje Istennek van szentelve, azzal, hogy az ember elsőszülöttje egy meghatározott összegért megváltható.

E törvényekről úgy intézkedik a Misna, hogy úgy a jócé dófen, mint az utána következő gyermek, nem tekintendő elsőszülöttnak, sem az örökségre vonatkozóan, sem pedig a papoktól való megváltás tekintetében.

A megokolás az, hogy az örökség kérdésénél a Biblia szavai a „születést” feltételezik, amely kifejezés a jócé dófenre nem alkalmazható, a papi megváltásnál pedig a biblia szövege az „*anyaméh megnyitó*”-járól (peter sechem) beszél, amely eset a jócé dófen-nél szintén nem következik be, vagyis mindenütt kiemeli azt, hogy jócé dófen esetében nem lehet „szülésről” beszélni.

A mi szempontunkból az a lényeges, hogy a Talmud, a jócé dófen alatt olyan rendellenes szülést ért, amelyre nem alkalmazható a szabályos „szülés” fogalma. A gyermek sem „*megnyitója az anyaméh*”-nek, azaz más szóval a jócé dófen-nél a gyermek nem a *normális szülőúton kereszttül jön a világra*, nem „születik”, hanem valamely beavatkozás folytán kerül napvilágra.

A második lényeges pont, hogy *feltételezi az anya életben maradását, sőt újabb szülését is* és harmadszor, a gyermek is életben marad, amit a körülmetélés körülményeinek megbeszélése bizonyít.

Logikusan a fentebbi rendszabályokat csak a mai értelemben vett császármetszésnél lehetett alkalmazni, mert csakis az ilyen módon világra hozott gyermekre mondható, hogy *nem születik*, hogy *nem nyitja meg az anyaméhet* és legfőképpen a jócé dófen nem zárja ki, hogy az anya további gyermeknek adhasson életet.

A jócé dófen kifejezés fölött nagyon sok tudós vitázott, úgy zsidó, mint keresztény. A nehézséget tulajdonképpen az okozza, hogy e kifejezés egyáltalában nincs bővebben megmagyarázva a Talmudban, mint más esetekben, valószínűleg azért, mivel ez a kifejezés abban az időben mindenki előtt ismert fogalom volt.

Maimuni (Rámbám) nem tartja elképzelhetőnek, azt a lehetőséget, hogy itt hasmetszésről lenne szó. Ő maga is mint orvos, az akkori orvosi tudás szerint azt tartotta, hogy egy ilyen operáció feltétlenül halálos végű.

Rasi-nál, a legklasszikusabb Talmudmagyarázónál találunk egyik helyütt megjegyzést, amely szerint egy asszony teste „sam”-mal nyitvatott fel és így hozták elő a magzatot. A Talmud másik helyén meg azt jegyzi meg Rasi, hogy a has felnyitható „szám” és „szákin”-nal. Utóbbi szó *kést*, a szám valószínűleg valamely maró anyagot jelent.

Itt már megengedhető az a feltevés, hogy a has igenis felmetszhető, anélkül, hogy ebbe a műtétbe a megoperált bele ne pusztuljon.

Keresztény részről — az orvostudomány történetének kutatói — nem tartják hihetőnek, hogy éppen a zsidók tudtak volna egyedül az egész ókorban ennek a műtétnek a létezéséről, tekintettel arra, hogy a zsidó orvostudományról úgysszólván semmit sem tudunk, míg a görög és római orvostudomány olyan fejlettségi fokon állott már akkor is, hogy manapság is csak bámulattal tudunk megemlékezni róla.

Ők úgy magyarázzák a jócé dófent, hogy az a Talmud szerzői részéről merő fikció volt csupán, alap nélküli teoretizálás, olyan, aminőt a Talmud egyéb helyein sokszor látunk.

Abban igazuk van, hogy a Talmud némely esetben tényleg teoretizál, valóban előfordul az, hogy valamely tétel, vagy törvény könnyebb megérthetősége céljából, olyan példát, vagy olyan fiktív esetet hoz fel, amelynek a lehetetlenségéről a Talmud is tisztában van és csupán didaktikai okból használja fel. De ez a „teoretizálás” csakis a *gemore-ban* fordul elő, amely éppen a törvények feletti diskuszióinak a helye, *de a Misna, amely törvénykódex jellegével bír, kizárt dolog, hogy fiktív esetből induljon ki. Már pedig a jócé dófen-ről szóló intézkedések a Misnában vannak megírva.*

Összegezve mindezeket: bizonyos az, hogy a jócé dófen alatt olyan rendellenes szülést ért a Talmud, amely a mai értelemben vett élön végzett császármetszéses műtétnek felel. Bizonyos az is, hogy az egész ókori társadalomban egyedül csak a Talmudnak van ilyen végzett műtétről tudomása, mégpedig úgy, hogy az anya is, gyermek is, életben marad.

Csermely Gyula:

A gyertyák harca

Karácsony szombatján volt, ünnepre készült a munkától elernyed világ. A sárga ködökbe burkolt erőtlen téli nap már a Sólyom havas orma mögé hanyatlott és kelet felől lassan, fehéren, átlátszó párákat lehelve jött az alkonyat s vele az ünnep is. A fűrészgár kürtője utolsót pőfékelt; fojtó fekete füstje már nem gomolygott bele oly szembántó feketeséggel a fehér téli világba; a rakodó udvarból már az utolsó munkás is elment s mély csend borult a fűrészgár kiterjedt telepére. A gépház hallgatott, az osztályozó csarnok kapuja sötéten ásitott bele a szürkés félhomályba, a bezárt istállókból sem hallatszott ki nyerítés, lódobogás; mindenütt csend volt, csak néhány kutya feleselt dühösen valami messze üvöltő farkassal.

Szalontai Vince, a falunyi gyártelep vezető mérnöke, bezárta az irodát és kiment a ház elé; nézte az eget és kigyult csillagait, nézte a felhőket és követte járásukat; figyelt az erdő s az esti szél szavára és átengedte magát annak a békítő hatásnak, melyet az örök természet az ember lelkére gyakorol.

Igy állt a ház előtt, csendesén tűnődve. Levette kalapját és percekig úgy maradt, majd ismét feltette és egyet-kettőt lépett. S közben arra gondolt, hogy mégsem volt szép a főnöke részéről, hogy nem hívta meg estére

a családja körébe. Holott jól esett volna az ő legényember-szívének, ha része lett volna az ünnepi melegben, a nagy gonddal díszített karácsonyfa fényében. Meg is gyújtották már odabent a fenyőfa gyertyáit; tele melegséggel és vígsággal a főnök úr lakása... s ő itt kint áll a ház előtt, egyedül és fázódva.

Szemben a házzal zsidó munkás lakott. Viskója ablakán persze nem volt függöny s így mindent láthatott, ami ott bent történt. Az ablak párkányán sor kis gyertya égett, az asszony zsámolyon ült és paszulyt szemelgetett, egy hatéves kis fiú pörgettyűvel játszott, az ember meg, a Frójim, — ingujjra vetkezve, de kalap a fején — fel és alá járkálva hangosan énekelt.

— Mi lelte Frójimot, hogy ma kivilágít? — Kérdezte magában. — Ah, tudom már, tudom, — vélte Szalontai. — Neki is ünnepe van, Chanuka vagy hogy hívják... a kantinos is mondta, hogy gyertyát kell gyújtani.

És ezekre gondolván, valami komorság lepte meg; valami emlékek árnyéka borult rá az arcára, tette nehezzé a szívét. Valamikor régen, más vidéken az országnak, de ugyanolyan egyszerű puritán kis szobában egy szakállas ember szakasztott így fel és alá járt, szakasztott így énekelt s mellette egy kis fiú éppen így játszott pörgettyűt forgatva. Az az ember az ő atyja s az a kis fiú ő maga volt.

S most, harminc évvel később, ő itt áll a sötétben s mellőzésnek érzi, hogy főnöke nem hívta meg, jogfosztásnak véli, hogy a családi melegből nem juttatott neki is, karácsonyfa fényéből nem részesítette őt is.

— Ha most bemenne Frójimhoz, — gondolta magában. — Családi melegben ott is lenne része s a hét kis gyertya fényéből neki is jutna sugárnyi.

Szalontai úgy tett, mint aki elutasít magától valami nem tetsző szándékot. Amióta itt van, gondosan titkolta, hogy ő zsidó hitű; a husvétot sem tartotta és a nagy ünnepeken is dolgozott... most egyszerre tépje szét az inkognitója fátyolát? Hová lesz akkor a nagyobb tekintély, amiben része volt?

Ahogy ott állt az utcán, le nem véve szemét a szerény kicsi gyertyákról, főnöke kis fia, a hatéves kis Jancsi, jött ki a ház elé, darab kalács a kezében. A bethlehemeseket leste, mikor jönnek már kántálni?

Ekkor meglátta a mérnököt és meglátta ott szemben a Frójim zsidó gyertyáit.

— Ugy-e, mérnök bácsi, — szólalt meg bosszusan s az ablakra mutatott — azok ott zsidó gyertyák, amik ottan égneq?

És Szalontai Vince, anélkül, hogy feltűnt volna neki, honnan tudja ez a hatéves kis fiú a különbséget zsidó gyertya és keresztény gyertya között és ahelyett, hogy szeliden kioktatta volna, hogy ma a zsidónak is ünnepe van, amit tiszteletben kell tartani, röviden és meggondolatlanul azt felelte:

— Igen. Zsidó gyertyák azok.

— Akkor megyek és eloltom, — mondta Jancsika hangosan.

— Hát nem félsz a zsidótól, hogy megver, ha eloltod?

Odabent valaki kirántotta az ablakot s egy erélyes hang kiszólt:

— Jösz be mindjárt Jancsi?! Még megfázol kint a hidegben.

Jancsi adós maradt a válasszal, hogy fél-e a zsidótól, nem fél-e. Ha ideje lett volna, alkalmasint azt mondta volna, hogy dehogy is fél... így hamarosan megfordult és visszasietett a házba, magára hagyván a mérnököt.

És Szalontai mérnök most undort érzett saját maga iránt. Rövid volt a párbeszéd, amit Jancsival folytatott, mégis elég hosszú volt ahhoz, hogy megundorodjék sajátmagától. Ime, idáig juttatta az, hogy titkolta a vallását.

Hogy kinyitották az ablakot, a karácsonyfa gyertyái magasan lobogtak, de Frójiméknál odabent is kimehetett valaki az ajtón, mert az ablakpárkány lángocskái ezzel a rosszaló mozgással azt akarták volna mondani, hogy ők nem hagyják a jusssukat. Ők felveszik a harcot a szomszéd gyertyák ellen, mert ahhoz, hogy ők itt égnek, nekik joguk van! És úgy képzelte Szalontai, mintha vitába ereszkedtek volna az ablakpárkány gyertyái a karácsonyfáéival.

— Miért veszed a szívedre? Nem hibáztál, Vince, — szólt büszkén a fenyő.

— De igenis hibáztál, — volt túlman a válasz. — Gondolj csak apádra, ő mást felelt volna, ha őt kérdezi Jancsi.

— Az régen volt, az őskorban, — gúnyolódott a fenyő. — Most más időket élünk.

— Az észszerűség, okosság még korántsem gyávaság.

— Jól van, mi nem bánjuk, maradunk az önzésnél. De az önzés még ily módon is megróvást érdemel.

Igy perlekedtek, vitatkoztak a harcias kis gyertyák; beszédes sercegésük pillanatra sem hallgatott el.

Mikor a hét lobogó lángnyelv az ablak párkányán azt mondta, hogy az önzés még ily módon is megróvást érdemel, a ragyogó fenyőfa sem maradt adós a válasszal. De Szalontai Vince már nem figyelt arra, mit vág vissza a fenyő és arra sem ügyelt, hogy az ablak felől mi lesz a meggyőző érvelés és válasz.

Ő már legyőzöttnek érezte magát. Legyőzöttnek akkor, mikor azt mondták a kis gyertyák, hogy gondolj csak apádra. Ő mást felelt volna, ha őt kérdezi a Jancsi.

Még a sötétben is érezte, hogy piros lehet az arca a szégyentől. Már most mit csináljon, hogy elrejtse szégyenét vagy jóvá tegye hibáját?

Pillanatig, kettőig még tűnődött kint a hidegben, azután erélyesen megindult, egyenesen a ház felé, amelyben Frójim lakott.

— Szerencsés jó estét, — mondta tisztelettel Frójim. — Tessék parancsolni, mérnök úr. Valami üzleti megrendelés van?

— Dehogy is van, barátom. Csak megfáztam kint a hidegben és bejöttem egy kis melegért.

— Tartom szerencsémnek, mérnök úr, hogy melegedni éppen én hoztam jött. Nagyon szívesen látom akármeddig is... De karácsonykor éppen énhozzám?

— Azért jöttem magához, mert ma Chanuka van, barátom.

— Hát a mérnök úr zsidó? — gondolta Frójim meleg örömmel és egyszerre érezte, hogy eltűnt a nagy távolság. A távolság, melyet maga és a mérnök között képzelt. S mert testvérének vette — hiszen „kol jisz-róél áchim” — nemcsak közvetlen lett egyszerre, de naivul bizalmas is.

— Hát a mérnök úr zsidó?! — mondta hangosan és nagy örömmel. — Akkor „bóruach hábó” mérnök úr. Édesatyja is alkalmasint így köszöntötte vendégét... Tessék helyet foglalni, mérnök úr, érezze jól magát itt minálunk.

Akik pedig virrasztanak

Ez a kalandom is abból az időből való, amikor még csavargóként életem a világban. Egyik rokonlelkű barátommal jártam akkor az Alföldet, ahogy mondani szokták: keresztül-kasul. Ennek a gyaloglásnak nem volt se célja, se programja.

Egy szép tavaszi napon, ahogy együtt sétáltunk valahol a pesti liget táján, egyszerre csek belénk ütött valami, amit nem is lehet néven nevezni, de egyformán és egyszeriben, arra gondoltunk, hogy világgá megyünk. És elhatároztuk, hogy másnap hajnalban hátat fordítunk Pestnek, mert valahogy úgy éreztük, hogy ezek a köves utcák, édig érő ház-sorok megfojtanak s fiatal lelkünk pedig már ott lebegett a szabad pusz-ták és tájakon, ahol a szelek járnak s a madarak dalolva kísérik a vándort.

Igy indultunk útnak s néhány napos gyaloglás után lent jártunk az alföld szívében.

Gyönyörű nyár volt, fénylett, sugárzott körülöttünk a világ s mi ott lépegettünk mezitláb a forró poros országúton s csak egy-egy elhagyott tanyán tartottunk némi pihenőt.

Nagy-nagy távolságra estek egymástól a tanyák, néha kilométereket kellett járnunk, amíg egy ilyen árván áldogáló kunyhóhoz értünk, ahol ehattunk és ihattunk valamit a jó emberek kegyelméből.

Igy jutottunk el abba a kis alföldi városkába is, ahonnan ezt a kalandos emlékemet elhoztam.

A városkát még aznap el akartuk érni s azért bár a nap lebukófé-lben volt nem akartunk a faluban meghálni, hanem „erőltetett menetben” még esti szürkületben is átmertünk azon a falun, amelyet a városka előtt elértünk, úgy gondoltuk, hogy még éjszaka előtt a városba érünk s lesz időnk ott szállást keresni.

Am ebben csalódtunk, mert egyre sötétedett körülöttünk a láthatár s mi még jó kint lépdeltünk az országúton. Már a madarak is elültek, néma csend feküdt a tájra, s csak a messzi nádasok felől hallatszott a békák egykangu brekegése. Lépéseinket még jobban meggyorsítottuk, hogy a határban ránk ne szakadjon az éjszaka. Ijedtségünket még fokozta a közeledő vihar, amelynek már éreztük a szagát s láttuk fel-fel-villanó tüzes tekintetét.

S az egek mozgása is egyre közelebb zúgott hozzánk. Erre még gyorsabban szedtük a talpunkat. Azóta se jártam annyit és olyan sebesen.

És mire kitört az égi háború, mégis már bent jártunk a városka külső területén.

Egy nagy térre érkeztünk, ahol még ott láttuk egy vásárbódé ma-radványait. Az eső zuhogott s a sötétséget minuntalan egy-egy villámlás hasította meg.

Hát most merre kopogtassunk be, hogy menedéket találjunk e viha-ros időben? Ez járt az eszünkben, mialatt fürkészttük a terepet.

Messziről kis korcsma gyér világossága szűrődött az utcára.

Mint két átázott garabonciás nyitottunk a korcsmába. Egy jószágos arcú öreg bácsi topogott elénk s nyájas köszöntéssel szólt felénk.

— Jó estét! ... Nagyon messziről jöhetnek, hogy így átáztak ...

A víz csak úgy folyt rólunk.

— Messziről bizony — szóltunk, szinte egyszerre — Pestről jövünk.

— Gyalog? ... — kérde kíváncsian, az öreg.

— Gyalog bizony.

— Hát mit adjak, bort vagy egy kis jó pálinkát, hogy átmelegedjenek?

A barátom, aki kettőnk közt a bátrabb és beszédesebb volt, kerekem színt vallott:

— Jó korcsmáros uram, nincs nekünk egy fia krajcárunk se. Nem kérünk mi semmit amihez pénz kell, csupán arra kérjük, adjon nekünk csak ma éjszakára szállást, mert most már nem mehetünk sehova ilyen időben ... Szegény vándor diákok vagyunk s reggel tovább megyünk.

— Jól van fiaim, hát csak üljenek le, majd csak el lesznek itt valahol. És ha nincs pénzük, hát az se baj. A jóra való szegények részére pénz nélkül is jut valami harapnivaló az én korcsmámban.

Azután kihívta feleségét a szobából.

— Vándor diákok ... Anyjuk nézzél nekik valami ennivalót! ...

És az asszony is olyan jóságot mutatott felénk.

— De megáztak szegény lelkeim! Majd nézek valamit. Csak hol fognak aludni? ...

A korcsmáros hirtelen közbevág:

— Az az én gondom. Majd szorítunk nekik helyet. Hozd csak az ennivalót! ...

A jó asszony eltűnt s nem sok idő múlva hozott két nagy karéj kenyeret, majd pedig két jókora tányér párolgó bablevest.

— Hát csak egyenek lelkeim! Ha szeretik a túrós csuszát, azt is hozok.

Egy szó mint száz, jól megvacsoráztunk s közben el-el beszélgettünk. Így tudtuk meg, hogy vásár volt itt. Még hozzá jó vásár. Volt keletje a bornak, sörnek, pálinkának s úgy gondoltuk talán azért találtuk olyan jó kedvében a korcsmárosékat.

De még mindig nem tudtuk, hol hajtjuk le a fejünket? Ezért hát én puhatolództam a fekhelyünk irányában; ilyenformán:

— Elfekszünk mi akár ezen a padon is, ha nem volna máshol hely ...

De már erre a korcsmáros is rátért a dologra.

— Hát hiszen, volna itt nálam egy szoba. Van is benne ágy kettő. Komótosan alhattak volna bent. Dehát megmondom úgy, ahogy van. Most egy kis baj van ezzel a szobával ...

— Micsoda baj? — kérdezem —

S nem tudtam elgondolni mi lehet a baj azzal a szobával, ahol még hozzá két ágy is volna a mi számunkra? S kíváncsian lestük az öreg szavait.

— Hát ha úgy vesszük, nem is a szobával van baj. Hiszen így is elfekhetnek az egyik ágyon, úgy ketten, nem olyan szélesek maguk, hogy ott el ne férnének.

— Ha csak ezen mulik, elférünk mi egy ágyon is.

Kő esett le a szívünkről, mikor megtudtuk, hogy ennyiből áll a baj.

— Hát a másik ágyban ki fog aludni — kértem kíváncsian, hogy megtudjam, ki lesz a hálótársunk.

Az öreg korcsmáros hümmög, összeráncolja homlokát, nagyokat szípiájából, majd így szól:

— Hát megmondom. A másik ágyban egy szegény halott fekszik. Attól nem kell félni. Az már csendes, meg nem is bánt senkit.

Megrökönyödtünk. A falat is majd hogy a torkunkon akadt. Halot-

tal feküdjünk egy szobában. Nem valami barátságos hálótárs, még ha csöndes is, még ha nem is bánt már senkit.

S az öreg korcsmáros elmondta, hogy az öreg parasztember itt járt a vásáron eladó teheneivel s vásár után borozgatás közben lefordult szégyén a székről s már nem is élt. Ugy vitték be a szobába s rákfektették az ágyra s most várják hogy a család elvigye és eltemesse.

— Nézzék meg, gyűjjenek be velem. Ugy fekszik, mintha csak aludna.

S követtük az öreget. Az udvar egy végében volt az a szoba. A korcsmáros lámpát gyújtott. Az öreg paraszt ott feküdt szép nyugodtan összekulcsolt kézzel. A szoba különben tiszta és igen barátságos volt. A szorongásunk alábbhagyott. Az ágyak jó távol voltak egymástól. Én és a barátom összenéztünk, egyazon gondolattal, hogy bizony mi itt lefekszünk s nem fogunk megijedni a halottól.

— Hát ha itt akarnak maradni, akár le is fekhetnek mindjárt. És ha kell még adok be egy kis borocskát, hogy elálmosodjanak tőle.

Ráálltunk.

— Köszönjük — szólt a társam — elfekszünk mi itt. Nem vagyunk olyan féltősek.

— No ez derék dolog. Ha meg éppen akarják, hagyják égni a lámpát. Ha netán félnének a sötétben.

— Egy darabig égetjük majd, amíg el nem álmosodunk.

A jó korcsmáros otthagyt bennünket, s kis idő múlva behozott egy jókora kancsó bort, poharakat s jóéjszakát kívánva, ráncsukta az ajtót.

Együtt maradtunk a halottal. De nem feküdtünk le, hanem oda-telepedtünk az asztalhoz, megtöltöttük a poharakat s csöndesen idogáltunk.

Lassan megbarátkoztunk a hálótárssal és koccintottunk az ő örök nyugalomára és minthogy egy kis mámorunk is keletkezett a jó borocska nyomán, halkan kezdtünk énekelni, régi melabús dalok jutottak eszünkbe s azokat dudoltuk letompított hangon, hogy föl ne verjük a házat.

Egyszerre csak, amint így ábrándozgattunk s az ének halkan száll, a halott felkönyököl s megszólal:

— Akik pedig virrasztanak, ne éneköljenek!...

Én pedig fogvacogva így feleltem:

— Aki pedig egyszer már meghalt: ne beszéljen!...

Mire a tetszhalott felül az ágy szélére s így folytatja:

— Ugy látszik mélyet alhattam, mert azt se tudom hol vagyok...

— Majd megtudja bátyám — szól most már halálraremült barátom — előbb koccintson velünk s már nyújtja feléje a pohár bort.

Az imént még halott ember fenéig kiissza a bort s csettint a nyelvvel.

— De jól esett!... Hát hol is vagyok én tulajdonképen?...

— Itt van Kecskeméten, a Tóbiás korcsmáros házában...

— Hát persze!... Hiszen a vásáron voltam. No né, hogy mire nem képes a jó borocska!...

— Tudja-e, hogy magát holtnak hitték?

— Nem én — szólt az öreg ámulva.

— Hát ha csak ilyen az a halál, mán nem félek tőle.

Igy mókáztuk át az éjszakát a „halott” paraszttal.

Reggel pedig, amikor Tóbiás bácsi belépett a szobánkba s ott látta föltámadva az ő holtnak vélt vendégét, összecsapta a kezét s megnémulva állt az ajtónál.

— Ugy ám Tóbiás, — szólt a feltámadt — nem vagyok én halott. Föltámasztottak a garabonciások...

— Istennek hála! — szólt végül a megriadt Tóbiás és e pillanatban sarkon fordult s az udvaron harsányan szólította a feleségét.

— Anyjuk, hé anyjuk!... Gyere mán!... Csuda történt... Föltámadt az öreg Horvát...

Zsidó művészek Párisban

Páris, 1935. október.

A Café du „Dom”-ban szoktak ülni. Körülöttük a világ minden tájáról, minden színéből válogatott típusok, nemzetiségek. A tarka egyvelegben nem jelentenek külön színt, külön jellegzetességet. Európaiak. Marc Chagall vagy Moise Kisling a lépésnyire ülő Andre Deraintől semmiben sem hatnak másként, ha ugyan annyiban nem. hogy beszédjükben az idegen kiejtés mégis különböző.

De nemcsak a Café du „Dóm” egzotikumaitól tarka nyüzsgésében, tíz nyelvből kevert zsidobangásában találkoznak. Évenként „Société des Artistes Juifs” név alatt kiállításokat rendeznek, ugyanilyen címen illusztrációkkal ellátott életrajz-sorozatokat adnak ki. A francia kritikai közvélemény közül pedig a legelőkelőbb írók: Andre Salmon, Francis Carco, Waldemar Georg, vagy Camille Mauclair szinte egyöntetűen állapítják meg róluk a sajátosan jellegzetes zsidó nemzeti karaktervonásokat.

Szó sincs róla: ezek a zsidó nemzeti karakter-vonások korántsem olyan pregnánsak, szembetűnőek, hogy éles ellentétben állanának a különböző elnevezések alatt élő modern művészettel. Természetes is ez, hiszen egy kor közös szellemi együttműködéséről, egymásrahatásáról van szó, épen a képzőművészetben, melynek megnyilatkozási formáiban egységes a nemzetközi formanyelv.

És mégis: ha csak általános összehasonlításban nézzük a zsidó eredetű művészek munkáit, meg kell állapítanunk, hogy a kort jellemző közös formanyelv kifejezése mellett sajátosan külön zsidó szellemi érzés és gondolat kifejezésről is kell beszélnünk.

Legszembetűnőbb példája ennek Marc Chagall művészete. Ujfajta szimbólizmus az ő művészete, ha ez alatt a jelképes ábrázolás sokrétű gondolatainak kifejezését értjük. Zsidó szellemére, gondolatköreire legjellemzőbbek képeinek tárgyi ábrázolásai:

Egyik képe tájképet ábrázol, a felhőben egymást átölelve tartó emberpárral. A végtelenségben uszó hontalan zsidó.

Másik képén gyermekét levegőbe tartó apa, mellette az anya áll. A jelenet ugyanazon képen négyszer ismétlődik, folyton nagyobbodó figurákban. A végtelen öröm ritmikus kifejezését tárja föl az ismétlés és a nagyobbodó méret. „Mein einziges, teures, süßes Kind” . . . a kép címe.

Alacsony faházikóból, szakállas lengyel-zsidót ábrázol, egy másik képe, előre lépő mozdulattal, szemei elé tartott kézzel, amint a távolságot, a bizonytalanságot fürkészi. „Woz fare Zeit izesz?” Aggódást, bizonytalanságot, az idegenség fürkészését jelenti ez a mozdulat. A kép szimbólumá válik, csaknem tragikus kérdőjellel magasodik.

Zsidó szellemű, zsidó művész ez?

Szellemében, elgondolásában, kifejezésének határozottságában az. Ha Josef Izraels parasztjainak igaz emberisége a zsidó érzésektől, hevítettségtől vannak átítatva: Marc Chagall tárgyi ábrázolásai már a zsidó ön-

tudat határozott gondolat kivetítését mutatják. Mindez pedig nem véletlen nemcsak Marc Chagall művészetében, hanem a Krakóból, Kisenevből, Varsóból jött hittestvéreinek művészetében sem.

Izrael Menkés például bővérű piros színességben, Rubensre emlékeztető harsogó életvidámságú tömeget ábrázol egyik képén, amint a Tórát a magasba emelve tartják. Vonalak és formák vad iramlása száguld a képen, izzó cinóberek, vörösek, sárgák szín-feszültségei között.

Öröm és büszkeség tombolása ez, színek és vonalak nyelvén.

Vagy Moise Kisling keleti asszonyainak lágy vonalú, mulandóságot és végtelenséget ábrázoló képei mind egy érzés és gondolkodás közös forrásáról beszélnek.

Mindenesetre különbséget kell tennünk a Párisban élő zsidó művészek különböző nemzetisége között.

Az orosz- és lengyelországiakat például éles ellentét választja el a többi nemzetbeliek közül. Minden vonatkozásban, életük külső magatartásában is megnyilvánul ez. Szellemközösségük vallásos tradícióinak természetes gyökerében él ez és művészetükben öntudatosan a vér igaz színében, lüktetésében tükrözik.

Míg más zsidó nemzetbeliek művészetében az asszimiláció hatása művészetük tartalmi és stílusbeli megjelenésében a modernség fogalma alatt, tisztán külsőséges hozzáigazodásban nyilvánul: addig az orosz-lengyel művészek munkáiban a **zsidó nemzeti öntudat kétségtelen bélyege tükröződik.**

Körülbelül negyven művészt sorolhatnánk föl, akik a modern művészetben-, festészetben, szobrászatban, kisleptikában — Európaszerte a legelső nevek között szerepelnek. Taglejtésük, jelbeszédük az európai formákhoz igazodik. Azt azonban, ami ide hajtotta őket, **hazulról hozták.** A messzi hazából, aminek semmi fogható anyaga nincsen: hitet.

Bálint Rezső

Berend Pál:

Új zsidó embertípus

Csodálatos, misztikus folyamat megy mostanában végbe, amelyről senki sem beszél. Megszületik az új embertípus, az új zsidó. Testében, lelkében, cselekedeteiben, másmilyen, mint a régi zsidó. Ha van a meggyőződésnek, a hitnek, az eszmének átalakító ereje, — mint ahogy van — akkor ez soha nem álmodott tökéletességgel tanulmányozható a mai zsidóságon.

Állapítsuk meg, hogy a gettó elpusztította életerőnk javát. Ha emlékezünk arra, hogy a mult század nyolcvanas éveiben Magyarországon zsidó részről hatvan-hetven röpirat jelent meg az emancipáció, a zsidóság felszabadítása ellen, ha eszünkbe jut, hogy magas szellemi kultúrával rendelkező zsidók meg akartak maradni a gettó lelkét, testet meggyilkoló atmoszférájában: akkor előttünk áll a zsidóság történelmi összeomlásának utolsó mozzanata. *A nemzet, amely nem akar élni, az egyén, aki el akar pusztulni, a lélek, amely szolgaságban akar maradni:* ez jellemezte a középeurópai zsidóságot a multszázad nyolcvanas éveiben.

Egy nép, egy nemzet mélyebbre nem sülyedhet. Ennél már az is jobb, ha elpusztul. A rabszolga, aki tiltakozik felszabadítása ellen, menekül a napfény elől, fennmaradását urához való függéssel akarja biztosítani: *nem érdemli meg az ember nevet.* Holott ez a rabszolga, a zsidó, fényes multtal rendelkezett, egyik megalapítója volt a modern civilizációnak és új vallások a zsidó hitet jelölték meg minden egyistenhit kezdetének.

És ez a nép, ez a rabszolga, most megtalálta önmagát. Nemcsak a nemzeti reneszánsz indult meg, *hanem az egyén lelki újjászületése is*. A modern zsidó típus, a Herzl szellemében felnevelkedett, vagy Herzlhez eljutott zsidó ember egészen más, mint a gettó fennmaradását követelő, a pusztulás extázisában minden szemmértéket és minden magassabb emberiséget elvesztő zsidó.

Állapítsuk meg, hogy a jelen század a nemzeti eszméket ismét előtérbe helyezi. Az internacionalizmus helyett, amelyet a francia forradalom fogalmazott meg először, ismét a sajátos nemzeti kultúrák, a népi tradícióban gyökerező nacionalista világfelfogás vették át a szerepet.

A zsidóság, Herzl megjelenése *nélkül* teljesen felolvadt volna ezekben a nemzeti kultúrákban. Az emancipáció nem kívánta a zsidóktól, hogy szakítsanak zsidó tradícióikkal. De a modern európai nacionalizmus ezt teljes mértékben megköveteli. A zsidóság százszázalékos felolvadását jelenti ez, ha idejekorán meg nem születik a zsidó nacionalizmus, a *cionizmus*.

Bizonyos, hogy nem az egész tizenötmilliós zsidóság számára szól a cionizmus földrajzi megoldása.

Mindamellet a cionizmus az egész zsidóság számára szól. A Palesztinába eljutott zsidóság meg fogja találni a kapcsolatot európai, amerikai testvéreivel. Amit a Szentföldön az új zsidó kultúra keretében alkotnak, vagy alkotni fognak, az a zsidóság egésze számára szól. *Akár akarja ezt a zsidóság nem cionista tömege, akár nem akarja.*

Mert a gettó, ismételjük, a régi zsidó lelki és testi értékeket felőrölte. A felszabadítás után itt állott a zsidóság tanácstalanul és szinte vakon a napfényben. A zsidó ember tévován, terv nélkül indult el az új korszak felé.

Nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy a Palesztina-gondolatnak csak egyetlen kis része, talán még nem is a legfontosabb eleme a Szentföld békés úton való visszahódítása. Legalább ilyen lényeges eredmény és fantasztikus arány *nemzeti siker a zsidó lélekben történt változás*.

Állapítsuk meg, hogy a zsidó számára a teljes asszimilálódás, a környező népben való végleges feloldáson kívül más megoldás nem volt Herzl fellépéséig. A zsidó tradíciókat az új, technikai világ követelményeivel nehezen egyeztethettük volna össze. Mint ahogyan a nem cionista zsidóság egyre növekvő arányú áttérésén láthatjuk, hogy ez a teljes feloldás lett volna az egész zsidóság sorsa cionizmus nélkül.

Herzl és a cionizmus azonban megteremtették az új zsidó embertípust, amely megfelelkezik kétezer esztendő megpróbáltatásáról és a jövőbe néz. A zsidó ember itt állott évezredes kultúrájával, mint élő anachronizmus. a mi műveltségünk régebbi, mint a római és görög kultúrák kő- emlékei. De ezek a romok csak az archeológusok számára beszélnek érthető nyelven. Ezzel szemben a zsidó, ez a modern biológiai csoda mai, emberi és mennyire emberi, mennyire mai nyelven beszél mindenkire, aki kérdés-sel fordul hozzá.

Ezt a történelmi anachronizmust változtatta mai történelmi programmá Herzl. A zsidó ember belső elfogódottsága a mával szemben egyszerre biztosággá változott. A zsidó már nem fél a jövőtől, a még maradt zsidó pozíciók elvesztésétől. A zsidóság olyan eseményhez, olyan lélektani fölényhez jutott a nemzsidósággal szemben, hogy ezt a biztonságot ma már semmi ezen a világon meg nem változtathatja.

Meg kell nézni a mi fiatalságunkat, a cionista ifjúságot. Figyelni kell az arcokra, a beszédre, a tónusra, a hanghordozásra, az újjászületett és

mai zsidó lélekre. *Ezekből a fiatalokból a bátorság beszél, a magasabbrendű elhivatottság, a nemzeti érzés tiszta muzsikája, egy régi nép mítoszának modern feltámadása.*

És meg kell nézni az idősebbeket, részt kell venni intern cionista megbeszéléseken, hogy érezzük és halljuk: a zsidó típus kétségtelenül túlzott materializmusával, kiábrándultságával helyet adott az ideálista lelkeseknek. Azok az emberek, akik nappal az ügyvédi irodákban, orvosi rendelőekben, szerkesztőségi szobákban, kereskedelmi irodákban, vagy a műhelyekben keresik meg a szerény egzisztenciához szükségeset, este, a cionista összeföveteleken egészen másminyenek: a felelős vezetők, egy nép irányítóinak elgondolásai csendülnek ki a szavakból. Milyen sok cionista férfit ismerünk, akik hivatásukat elhanyagolják, egzisztenciájukat veszélyeztetik, hogy teljes mértékben ajándékozhasák magukat, tehetségüket a zsidó nép mai politikája számára.

Új zsidó típus született. Pszichológusok, biológusok számára érdekes probléma. Mi nem keresünk magyarázatot, megelégszünk a ténnyel: a zsidó lélek mélyén ott szunnyadt kétezer éven át az államférfi, a népvezér. Most feltámadt és vissz mindnyájunkat a történelem leghatalmasabb népi renesszánsza felé.

Zsidók Ausztráliában

Ausztrália első telepesei azokból a gonosztevőkből kerültek ki, akiket az angol kormány büntetésképpen oda deportált.

Az első ötven évben kb. 100.000 ilyen deportált fegyencet telepítettek oda asszonyostól és gyerekestől és miután az önkéntes bevándorlás igen lassú tempóban történik, az ottani lakosság legnagyobb része hajdani fegyencek leszármazottai.

Rendkívül érdekes, hogy e bűnözők leszármazottaiból alakult társadalom, semmi különbséget nem mutat fel a többi országok lakosaihoz viszonyítva. Semmivel sem rosszabbak és semmivel sem jobbak, mint egyéb „becsületes” ősoktól származó országok lakói.

A szabad bevándorlás 1917-ben indult meg és ugyanezen idő óta kerültek zsidók is nagyobb számmal oda.

Ausztrália hat államra oszlik, amelyeknek külön-külön fővárosa van. A legújabb statisztikai kimutatás szerint az egész földterületen összesen 28.000 zsidó él, akik kivétel nélkül a városokban laknak.

A legrégibb zsinagóga *Tasmaniában* van, amelyet 100 évvel ezelőtt alapítottak. Az első hitközségi szervezet 1817-ben alakult meg. 1841-ben Dél-Wales tartományban 1000 zsidó élt és ma annyi évi bevándorlás után sem nagyobb a számuk, mint 13.000 lélek.

Az európai felfogástól eltérően igen nagy megtiszteltetésnek számít, ha valamely családba zsidó kerül. A nem zsidó lányok nagyon igyekeznek lehetőleg zsidó férjekre szert tenni. Ennek a megbecsülésnek magyarázata még a deportációs időkre nyúlik vissza. A keresztny fegyencek részeit és brutálisak voltak, ellentétben a zsidókkal, akik keresetüket félrerakván, vagyonosodtak és rendes családi életet éltek. Mai nap is hallani, hogy beszélgetés közben dicsekedve említi fel, hogy hány zsidó rokon van a családban.

Az ottani zsidók vallási szempontból nem a legkifogástalanabbak. Alig tudnak héberül írni és olvasni és nem igen tartják be a vallásos előírásokat.

Társadalmilag nagy megbecsülésben van részük. Antiszemizmus nincs. Ezidőszert is a már ott született *Sir Jack Isaacs*, a dominium kormányzója, *John Monah tábornok* az ausztráliai hadsereg főparancsnoka és azonkívül igen sok képviselő és közhivatalnok zsidó.

✱

*

*

✱

*

*

[illegible]

Eduard Jakóber, Rozvegoro. Hálás köszönet értékes tudósításáért. De miért olyan ritkán gondol reánk? ...

Ma újra gyertyát gyűjtsz a gyermekeknek.

(Herzl emlékére)

*Ma újra gyertyát gyűjtsz a gyermekeknek,
boldog, csendes, szép ünnep lesz megint.*

Az ablakon az este betekint —

Az ős csodák ma új életre kelnek.

*Ma visszatérnek mind a tarka álmok,
mik ellepték gyermekségünk korát,
halkan suhannak a szobákon át . . .*

Az alkonyati halk mesékre várok.

Szeresse gyermeked az ős regéket;

mondd el: Jákob szolgált kétszer hét évet,

béreslegény volt, alacsony cseléd,

S ha évenként tavasz szökkent a tájra,

munkáján Jákob énekelve járt,

terelte nyáját erdön, halmokon,

s perzselte őt szerelme izzó vágya,

melyet töprengve a szívébe zárt —

És érte Ráchel lett a jutalom.

— De nem, ne mondd el, hiszen úgy sem értik;

mi ez? magad sem tudtad, hajdanán —

De ha egy utas, vézna, halovány,

kószál az utcán tétovázva végig,

bízzást vidám lakodba hívhatod,

ő is legyen jókadved részese,

s midőn kitárod szentelőn karod,

s az ünneplő gyertyák lobognak,

egy kis világot — egy halottnak . . .

Fordította: G.

Karácsony előtti héten egy fenyőágba applikált fehér kereszttel illusztrált díszes plakáton Wolf Károly városatya felhívást intéz a keresztényekhez, hogy szükségletét csak keresztény kereskedőnél vásárolja. E feltűnésteltető falragasszal kapcsolatban

a nagy antiszemita vezér kijelentette, hogy őt bizony alaposan félreértik. Ő nem a zsidók ellen, hanem a keresztény kereskedők érdekében jelentette meg a plakátot. Csak a zsidók nagyon érzékenyek . . .

A szerkesztőség új telefonszáma: 21-1-64.

Szerkesztésért és kiadásért felel: Márkusné Beer Erzsébet.

Előfizetési ár: Egész évre 12.— P. — Csehszlovákiában 80.— kc. — Jugoszláviában 160.— dinár. — Romániában 400 leu. — Másodrendű papíron 25%-kal olcsóbb. Intézményeknek 24.— pengő.

Szerkesztőség: Budapest, VI., Andrásy-út 84.

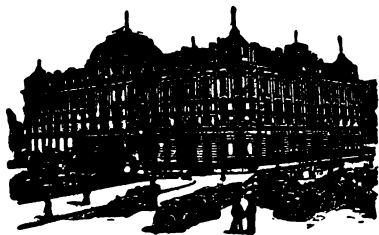
Telefon: 21-1-64.

Kiadóhivatal: Bukarest, N. Filipescu 57., Bratislava, Venturska 5.

Doprava a rozšírovaine casopisu „Uj Ut” (Nová cesta) povoliilo cisl. min. vnútra pod cisl. 9662 1932 5. dňa 15. II. 1932. — A román királyság területére való bevitelt és terjesztést a bucaresti román kir. Sajtó-államtitkárság 1932. szept. 2-án kelt 6037 sz. alatt engedélyezte.

Klein S. nyomda, Budapest, VI., Lovag-u. 14.

Telefon: 10-7-12.

BUCAREST GRAND-HOTEL

„LAFAYETTE”

CALEA VICTORIEI, 11

A főváros legmodernebb, legtiszább,
legkényelmesebb és legolcsóbb szálló-
ládja. Szobák 130 Lei-től.

EZÜST

disztárgyak,
evőeszközök
a legolcsóbb árban

Schleifer

lerakatában,

ezüst
áruüzem
Kazinczy-u. 10.

Telefon: 43—5—28

Használt ezüstitárgyakat és régi ezüst-
pénznemeket a legmagasabb áron veszünk

Ami a szülőket
legjobban érdekli!

**Leány- és fiúruha,
leány- és fiúkabát**

Litzmann Irma

Bpest, VI., Király-u. 18.

Prima hús, hizlalt baromfi
legolcsóbb napi árban

REICH JÓZSEF

כשר *mészárszékében*

A Pesti Izr. Hitközség baromfi vágódája!

VI., Hegedűs Sándor-u. 17.

Hunyadi téri csarnokkal szemben

Pontos kiszolgálás. Telefon: 29-1-10.

GEDULDIGER HUGÓ

BÉLYEGZŐGYÁRA

BUDAPEST, VI.,

Vilmos császár ut. 17.

Telefon: 22-8-95

FURNÉROK

keményfa enyvezett lemezek legolcsóbban

GRÜN SÁNDOR

Budapest, VII., Kazinczy-u. 22.

☞ Telefon: 42-6-97 ☞

KNAPP MIKSA

képesített szücsmester
szücs és szőrmeáru üzlete:

BUDAPEST, VI.,

Nagymező-utca 14. szám.

TELEFON: 20-4-53

Szőrmék, bundák, boák nagy vá-
lasztékban. Alakítások. Javítások
jutányos áron készülnek.

Nyári megóvást felelőséggel vállalunk.